

УДК 7,091

DOI <https://doi.org/10.32782/uad.2024.2.6>**Гуржій Інна Анатоліївна,**

старший викладач кафедри образотворчого
та декоративно-прикладного мистецтва
Державного закладу «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка»
ORCID ID: 0000-0002-5364-9650
artina@ukr.net

Коршунов Дмитро Олександрович,

старший викладач кафедри образотворчого
та декоративно-прикладного мистецтва
Навчально-наукового інституту мистецтв
Державного закладу «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка»
ORCID ID: 0000-0002-0150-9920
Dmitro71@outiook.com

ТВІР СУЧАСНОГО МИСТЕЦТВА У ЕКСПОЗИЦІЙНОМУ ПРОСТОРІ, СПРИЙНЯТТЯ ТА ВПЛИВ

Метою дослідження є визначення місця твору мистецтва в експозиційному просторі та його впливу на людину. У статті зазначено, що цьому питанню приділяється мало уваги, тому ця тема залишається актуальною. Важливу увагу у дослідженні надається визначенню напрямів впливу твору сучасного мистецтва на глядача у експозиційному просторі. Зазначено, що сучасне мистецтво різноманітне та не обмежується загальними рамками.

У дослідженні розглядається поняття «сучасне мистецтво», та його особливості. Автори стверджують, що сучасне мистецтво відображає проблеми у яких існує художник, емоції що він переживає. Воно може бути дуже емоційним в період війни, що переживає наша країна. Тому сучасне мистецтво України чуттєве, воно відображає переживання митця, що спостерігає за подіями війни, та є цікавим для вивчення.

За спостереженнями авторів, у період війни, деякі художники відмовилися працювати, втратили натхнення. Події що відбуваються в Україні вплинули на них. Але є митці, що аналізуючи ситуацію передають свої переживання у творах мистецтва. Такі твори займають місце у експозиційному просторі та несуть ці переживання глядачу.

У статті також розглянуті поняття «твір мистецтва», «експозиція», та «експозиційний простір», «експозиційне середовище», «музейний простір».

Автори стверджують, що твір мистецтва – це створений митцем твір, що існує в тій чи іншій формі та несе певну інформацію, що закладена в нього.

З'ясовано, що сучасне мистецтво повинно бути провокативним, рефлексивним та інтерактивним, воно еволюціонує, змінюючись відповідно до часу в якому існує та відображає динаміку суспільства.

У дослідженні висвітлені основні критерії формування експозиційного простору, це такі як: порядок і організація творів, візуальна композиція в експозиційному просторі, експерименти з простором та важливу роль відіграє освітлення.

Зазначено, що головна задача експозиції – це взаємодія з відвідувачами. Твори мистецтва в музейному просторі можуть мати емоційний вплив, естетичне задоволення, можуть викликати рефлексію та роздуми, мають також освітній вплив та усвідомлення, вони можуть функціонувати як засіб освіти та навчання, допомагаючи глядачам пізнавати історію, культуру та ідеї, які вони втілюють, розширювати знання та розуміння глядачів про світ навколо них, стимулюють до творчості.

Ключові слова: мистецтво, твір мистецтва, експозиція, експозиція творів мистецтва.

Gurzhiy Inna, Korshunov Dmytro. A WORK OF CONTEMPORARY ART IN THE EXHIBITION SPACE, PERCEPTION AND IMPACT

The research method consists in determining the place of the work of art in the exhibition space and its impact on the person. In some articles, little attention is paid to this issue, so this topic remains relevant. In the research, it is important to pay attention to determining the directions of influence of a work of modern art on the viewer in the exhibition space. It is noted that modern art is diverse and not limited by general frameworks.

In your research, you examine the concept of "modern art" and its features. The authors claim that modern art reflects the problems in which the artist exists, the emotions he experiences. This can be very nerve wracking during the war our country is going through. Therefore, the modern art of Ukraine is emotional, it reflects the experiences of the artist who observes the events of the war, and it is interesting to study.

According to the authors' observations, during the war some artists refused to work, lost inspiration. The events taking place in Ukraine affected them. But there are artists who analyze and constantly convey their experience in works of art. Such works occupy a place in the exhibition space and carry these experiences of the viewer.

The article also introduces the concepts of "work of art", "exhibition", "exhibition space", "exhibition environment", "museum space". The authors claim that a work of art is a work created by an artist that exists in one form or another and carries certain information embedded in it.

It was found that modern art should be provocative, reflective and active, it develops, changes according to the time in which it exists, and reflects the dynamics of society.

The study highlights the main directions of the formation of the exhibition space, such as: order and organization of works, visual composition in the exhibition space, experiments with space and the important role of good lighting.

It is noted that the main task of the exposition is interaction with visitors. Works of art in the museum space can have an emotional impact, aesthetic satisfaction, can cause reflection and reflection, also have an educational impact and awareness, they can function as a means of education and training, helping the viewer to learn about history, culture. and the ideas they embody, to expand the audience's knowledge and understanding of the world around them, to stimulate creativity.

Key words: art, work of art, exhibition, exhibition of works of art.

У своїх дослідженнях науковці часто звертають увагу на вплив твору мистецтва на людину, особливо в процесі рекреації. Бірюков М. Ю. досліджує простір на його психологічний вплив при проектуванні сучасних інтер'єрів. Велику увагу приділяє дослідженню рекреаційних інтер'єрів Оборська С. В., а саме, дизайнерським концепціям середовища установ дозвілля та рекреації.

Чернявський К. В. досліджує питання психофізіологічного сприйняття твору мистецтва, а саме, науковець звертає увагу на роль художньої кераміки в інтер'єрах лікувальних закладів.

Питання побудови експозиції та розміщення творів мистецтва піднімає у своїх наукових працях Яковець І. О.

Незважаючи на те, що останнім часом вивчення теми сприйняття та впливу твору мистецтва на людину значно розширилося, цьому питанню приділяється недостатня увага, що визначає актуальність дослідження.

У дослідженні застосований метод теоретичного узагальнення, що дозволяє класифікувати та визначити основні напрями впливу

сучасного твору мистецтва на глядача у експозиційному просторі, сформулювати висновки та перспективи розвитку даного дослідження. Також, у дослідженні були використані методи класифікації, аналізу та систематизації для узагальнення даних та поглибленого вивчення теми впливу твору сучасного мистецтва.

Сучасне мистецтво дуже різноманітне, воно не обмежується ніякими рамками просторів, воно може існувати і поза ним. Розглянемо саме поняття «сучасне мистецтво» – воно широке і розмаїте, та охоплює всі творчі прояви, що створюються в сучасному світі. Сучасне мистецтво включає в себе різноманітні форми, такі як живопис, скульптура, декоративне мистецтво (кераміка, скло, ткацтво, дерево), фотографія, відео, інсталяції та інше. Сучасні художники часто працюють з новими технологіями, експериментують зі сприйняттями та вибирають різні концептуальні підходи.

Сучасне мистецтво варіюється від експресіонізму та абстракції до концептуального мистецтва та перформансу. Воно показує

сучасні тенденції, ідеї, проблеми і суспільне середовище, в якому живуть художники. Сучасне мистецтво завжди відображає переживання та емоції, що відчуває митець, особливо в період війни.

Деякі художники відмовляються працювати в цей період, вони втрачають натхнення і чекають позитивних емоцій, а інші – навпаки, намагаються проаналізувати ситуацію, передати свої переживання та викласти їх на полотні, чи створити інсталяцію та інше. І коли твори мистецтва з'являються в просторі виставкових залів, художники несуть свої переживання глядачу. Він того, як скомпонована експозиція буде залежати і сприйняття даного твору. Є можливість як сконцентрувати увагу глядача на творі, так і спростувати весь ефект сприйняття.

З'ясуємо, що ж таке твір мистецтва. Саме поняття твору сформульоване у Словнику української мови як те, що зроблене, створене ким-небудь і реально існує в тій чи іншій формі [5, с. 51]. З цього можна зробити визначення саме твору мистецтва. Це – створений митцем твір, що існує в тій чи іншій формі та несе певну інформацію, що закладена в нього.

Сучасне мистецтво повинне бути інтерактивним, провокаційним, рефлексивним. Взагалі, визначення сучасного мистецтва не має жорстких рамок, воно завжди еволюціонує та відображає динаміку суспільства. Є вірним зображувати той час коли живе художник, ті переживання, що зараз хвилюють суспільство, те що зараз актуально.

У період війни можуть з'явитися інсталяції та художні проекти, які мають на меті звернути увагу на гуманітарну кризу, порушення прав людини або проблеми біженців. Ці твори можуть викликати емоційну реакцію та спонукати глядачів до роздумів. Необхідно зазначити, що мистецтво періоду війни може бути дуже різноманітним: від концептуального мистецтва, яке висвітлює питання насильства, до виставок, де глядачі можуть навіть взаємодіяти з елементами виставки та відновлюються психологічно під впливом твору мистецтва.

Слід звернути увагу на можливість якими зараз наділений твір мистецтва, він не є, як

раніше, реалістичною картинкою, портретом чи пейзажем, він став центром кольорового напруження, естетичним наповненням в просторі експозиційної зали чи загалом музейного простору.

Музейний простір – це фізичне середовище або споруда, створена для збереження, виставки та дослідження художніх, історичних або культурних об'єктів. Він може бути у формі будівлі, галереї, залу або іншого середовища. Музейні простори призначені для вивчення, показу та взаємодії із зібраними та виставленими об'єктами, які можуть включати картини, скульптури, артефакти, архівні матеріали та інше.

Музейні приміщення мають спеціально організовані виставкові зали, де представлені експонати можуть бути організовані за тематикою, періодом або художнім стилем. Застосування відповідних освітніх матеріалів, відеороликів, аудіоекскурсій та інтерактивних елементів допоможе відвідувачам краще зрозуміти та оцінити представлені об'єкти. У музейному просторі також можуть проводитися різноманітні культурні заходи, такі як лекції, семінари, конференції, вистави, перформанси та інші заходи, які стимулюють діалог і взаємодію між художниками, дослідниками та глядачами.

Головну роль в музейному просторі відіграє сама експозиція творів. Експозиція – це організація виставки та представлення об'єктів, артефактів, арт-предметів, або інших елементів у музейному, художньому або виставковому просторі. Вона включає в себе розташування, демонстрацію та інтерпретацію цих об'єктів з метою забезпечення ефективного сприйняття та розуміння відвідувачами. Експонування творів мистецтва – завжди складна задача. Особливо, коли вона створюється з творів різних майстрів та різних видів декоративного та образотворчого сучасного мистецтва.

Розглянемо поняття «експозиція», що формулюється в Словнику української мови, як систематизоване розміщення експонатів, що дає більш-менш закінчене уявлення про певне коло предметів чи проблем. Самі експонати, розміщені у певній системі та певному порядку [4, с. 463].

Загалом, твір мистецтва розташовується для експонування в музейних та галерейних просторах. Складність полягає в тому, що простір не завжди відповідає стилістиці твору, та втрачається основна ідея закладена автором. Простір де експонується твір має надважливе значення. Твір є головним, тому простір повинен бути нейтральним та створювати фон для нього.

Як стверджує науковиця Яковець І. О., музейна експозиція – це цілісна предметно-просторова система, в якій музейні предмети та інші експозиційні матеріали, об'єднані концептуальним (науковим і художнім) задумом, організовані композиційно, забезпечені коментарем, технічно і художньо оформлені і, у результаті, створюють специфічний музейний образ природних і суспільних явищ [7, с. 150].

Експозиція включає в себе розстановку об'єктів у певному порядку, враховуючи різні критерії: хронологію, тематику, стиль або концепцію інші концептуальні критерії. Також експозиція може використовувати світло, кольори, текстові пояснення, мультимедійні елементи та інші сучасні технології, щоб створити насичене та цікаве враження для відвідувачів.

Мета створення експозиції полягає в тому, щоб ефективно передати інформацію, розкрити тему, культурну спадщину чи історичний контекст, акцентувати увагу на окремих аспектах, або донести певну історію. У створенні експозиції важливу роль відіграють основні закони композиції. Вона може бути статичною або динамічною, симетричною або асиметричною, ритмічною або метричною, з виявленням основних центрів. Побудова композиції в експозиційному середовищі залежить від характеру виставки, творів що представлені та способу організації самої експозиції. Головне в експозиції – це не сприйняття одного твору, а загальне сприйняття всього експозиційного середовища.

Експозиційне середовище – це простір, в якому представлені твори мистецтва чи інші експонати, для сприйняття їх глядачем. Це може бути музейна зала, художня галерея, виставковий центр, вітрина чи будь-яке інше

місце, призначене для презентації та виставки предметів.

Експозиційне середовище може бути дуже різноманітним і відображати різні стилі та концепції. Воно може бути мінімалістичним, використовувати сучасні технології або ж бути традиційним та класичним. Гарно організоване експозиційне середовище може допомогти глядачам краще відчувати деталі та художні елементи, відчувати належну атмосферу, зрозуміти концепцію творів мистецтва.

Структурований простір, правильне розташування та комбінування експонатів, а також використання допоміжних елементів, таких як текстові панелі, мультимедійні чи матеріали звукових ефектів, можуть збільшити досвід відвідування та зробити його більш інтерактивним для глядачів.

Експозиція є важливою складовою музейної та виставкової діяльності, що дозволяє передавати інформацію та почуття, сприяти освітнім та культурним цілям та створювати вразливі моменти взаємодії між відвідувачами та експонатами. Так, наведемо основні критерії формування експозиційного простору, яких варто дотримуватися:

– *порядок і організація* творів у експозиційному просторі, важливо розміщувати твори таким чином, щоб вони створювали логічний, поступовий та цікавий шлях для глядача. Концептуальний порядок може бути хронологічним, тематичним, або заснованим на інших принципах, які підходять до жанру, композиційному чи кольоровому наповненню або стилістики творів мистецтва;

– *візуальна композиція* в експозиційному просторі – це розміщення творів з урахуванням середовища, пропорцій, кольорів і форм, що може забезпечити гармонійне та збалансоване враження. Збереження принципів композиції, таких як золотий перетин, симетрія або асиметрія, що можуть створити естетично привабливу експозицію;

– цікаві можуть бути і *експерименти з простором*, використання висоти, ширини та глибини простору може створити динаміку та перспективу в експозиції; використання стелі, стін, кутових просторів, дає можливість підкреслити характер та особливості творів;

– чи не найважливішу роль відіграє *освітлення*, що дозволяє створити певні ефекти та настрої в експозиційному просторі, сконцентрувати увагу на деталях творів мистецтва, використовувати різні типи світла для створення тіней та акцентів;

– головна задача експозиції – це *взаємодія з відвідувачами*, тому експозиція може бути більш цікавою та привабливою, якщо вона призначена для активної участі відвідувачів, це можуть забезпечити інтерактивні елементи, такі як пояснювальні таблички, експериментальні зони, мультимедійні екрани, можуть залучати та стимулювати активну взаємодію.

Ці напрями формування експозиційного простору не є жорсткими правилами, але вони можуть бути загальними при створенні ефективного експозиційного середовища для експонування художніх творів.

Твори мистецтва в музейному просторі можуть мати різноманітний вплив на глядачів, а саме розглянемо деякі з них:

– це *емоційний* вплив, де твори мистецтва можуть викликати різні емоції у глядачів, такі як радість, смуток, захоплення, вони можуть пробудити глибокі почуття і стимулювати емоційну реакцію;

– *естетичне задоволення*, де багатство кольорів, форми, текстури та інші художні елементи у творах мистецтва можуть принести естетичне задоволення глядачам, відчути захват від вдосконаленої краси та спокою, яку передає твір;

– твори мистецтва можуть викликати *рефлексію та роздуми* над тими проблемами, які порушує художник, розвинути уяву, створити свої образи та фантазії, можуть стимулювати думки глядачів про суспільні, етичні чи філософські питання;

– твори мистецтва можуть мати також *освітній* вплив та *усвідомлення*, вони можуть функціонувати як засіб освіти та навчання, допомагаючи глядачам пізнавати історію, культуру та ідеї, які вони втілюють, розширювати знання та розуміння глядачів про світ навколо них;

– *стимулювання творчості* – це здатність творів мистецтва надихати глядачів на власну творчість та самовираження, стимулювати ідеї, приводити до нових думок.

Ми стверджуємо, що все вказане є основним при формуванні експозиційного простору, та може слугувати запорукою успішного існування твору мистецтва та його взаємодії з глядачем у середовищі.

Отже, ми вважаємо, що вплив твору мистецтва в музейному просторі може бути індивідуальним і залежати від контексту, особистого досвіду та інтересів кожного глядача. Наразі, в складний період, що переживає Україна, є важливим робити експозиції на воєнну тематику, це дає змогу глядачам вивільняти свої емоції та переживання при обговоренні творів мистецтва, а отже має арт терапевтичний ефект.

Сучасне мистецтво в період війни відображає складність та розбіжність цього періоду. Воно може бути вдумливим, провокаційним та відвертим, але й відверто демонструвати обурення та протест проти насилля та конфліктів. Також, сучасне мистецтво може поставити питання про справедливість, мораль та етику війни. Зазначимо, що за допомогою вдалої експозиції, відбувається безпосередній діалог між митцями та глядачами, що налагоджує емоції та відновлює сприйняття реальності.

Подальший розвиток теми дослідження вбачаємо у вивченні теми впливу твору мистецтва при рекреації людини, що є дуже актуальним у час війни.

Література:

1. Бірюков М. Ю. Вплив психології індивідуального простору на проектування сучасних інтер'єрів. Освіта на Луганщині. Луганськ: ТОВ «Фокспринт», 2012. № 2. С. 33–36.
2. Левчук Л. Т., Кучерюк Д. Ю., Панченко В. І. Естетика: підручник. Київ: Вища школа, 1997. 399 с.
3. Оборська С. В. Дизайнерські концепції створення інтер'єру в установах дозвілля та рекреації. Укр. культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку : збірник наукових праць. Рівне: РДГУ, 2014. Вип. 20. Т. 1. С. 296–300.
4. Словник української мови / за ред.: І. К. Білодіда та ін. Київ : Наукова думка, 1971. Т. 2. 550 с.

5. Словник української мови / за ред.: І. К. Білодіда та ін. Київ : Наукова думка, 1979. Т. 10. 658 с.
6. Чернявський К. В. Психофізіологія сприйняття людиною елементів художньої кераміки в інтер'єрах лікувальних закладів. *Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв*: зб. наук. пр. Харків: ХДАДМ, 2008. С. 150–158.
7. Яковець І. О. Музейна експозиція: основні поняття та методи побудови. *Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв*: зб. наук. пр. Харків: ХДАДМ, 2011. С. 147–150.

References:

1. Biriukov, M.Y. (2012). Vplyv psykholohii indyvidualnoho prostoru na proektuvannia suchasnykh interieriv [The influence of the psychology of individual space on the design of modern interiors]. *Osvita na Luhanshchyni – Education in Luhansk region*, 3, (pp. 33–36). Luhansk: TOV «Foksprint» [in Ukrainian].
2. Levchuk, L.T., Kucheriuk, D.I., & Panchenko, V.I. (1997). Estetyka: Pidruchnyk [Aesthetics: Textbook]. Kyiv: Vyshcha shkola [in Ukrainian].
3. Oborska, S.V. (2014). Dyzainerski kontseptsii stvorennia interieru v ustanovakh dozvillia ta rekreatsii [Design concepts of creating an interior in leisure and recreation institutions]. *Ukr. kultura: mynule, suchasne, shlyakhy rozvytku : zbirnyk naukovykh prats – Ukraine culture: past, present, ways of development: a collection of scientific papers*, 20, (Vol 1), (pp. 296–300). Rivne: Rivne State University of Humanities [in Ukrainian].
4. Bilodid, I.K. (Eds.). (1971). Slovnyk ukrainskoi movy [Dictionary of the Ukrainian language]. (Vols 1 – 11). Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].
5. Bilodid, I.K. (Eds.). (1979). Slovnyk ukrainskoi movy [Dictionary of the Ukrainian language]. (Vols 1 – 11). Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].
6. Cherniavskiy, K.V. (2008). Psykhofiziologhiia spryiniattia liudynoiu elementiv khudozhnoi keramiky v interierakh likuvalnykh zakladiv [Psychophysiology of human perception of artistic ceramic elements in the interiors of medical institutions]. *Visnyk Kharkivskoi derzhavnoi akademii dyzainu i mystetstv: zb. nauk. pr. – Bulletin of the Kharkiv State Academy of Design and Arts: a collection of scientific works Kharkiv: Kharkiv State Academy of Design and Arts*, 14, (pp. 150–158). [in Ukrainian].
7. Iakovets, I.O. (2011). Muzeina ekspozytsiia: osnovni poniattia ta metody pobudovy [Museum exposition: basic concepts and construction methods]. *Visnyk Kharkivskoi derzhavnoi akademii dyzainu i mystetstv: zb. nauk. pr. – Bulletin of the Kharkiv State Academy of Design and Arts: a collection of scientific works. Kharkiv: Kharkiv State Academy of Design and Arts*, 1, (pp. 147–150) [in Ukrainian].